خبر

هند واردات نفت از ایران را کاهش می‌دهد

• **مهر:** مقامات هندی در موضعی جسورانه اعلام کردند درصورتی‌کـه ایران در توسـعه میدان گازی فرزاد بی برای شرکت‌های هندی امتیازی قائل نشود، واردات نفت از ایران را یک‌پنجم کاهش می‌دهند.

به گزارش رویترز، پالایشگاه‌های دولتی هند، واردات نفت از ایران را در سال جاری و آینده میلادی یک‌پنجم کاهش خواهند داد؛ این در حالی است که دهلی نو با یک موضع جسورانه، علت این تصمیم‌گیری را اختلاف با ایران بر سر توسعه یک میدان گازی عظیم ایران به وسـیله یک کنسرسـیوم هندی، اعلام کرده است. در همین حال، هند دومین مشتری بزرگ نفتی ایران بعد از چین است که به عنوان معدود کشورهایی محسوب می‌شـود که با وجود برنامه تحریم ایران، خرید نفتی خـود را از ایران ادامه داد.این در حالی اسـت که به دنبال رفع تحریم‌ها از ایران و اتخاذ شـیوه جسورانه این کشـور به منظور به‌دست‌آوردن بهترین شیوه‌های انعقاد قرارداد نفت و گاز، هندی‌ها نسـبت به روش ایرانی‌ها ابراز ناخرسندی می‌کنند و وزارت نفت هند، از پالایشگاه‌های دولتی این کشور خواسته که واردات نفـت از ایران را کاهش دهند. همچنین یکی از منابع هندی اعـلام کرد: درحال‌حاضـر کاهش خرید نفت از ایران را به‌تدریج شـروع کرده‌ایم و اگر پیشرفتی در اعطای امتیاز میدان گازی (فرزاد بی) برای شرکت‌های هندی صورت نگیرد، خرید نفت خود را از ایران بیشتر کاهش می‌دهیم. بر پایه این گزارش، پالایشـگاه‌های هندی به نماینده شرکت ملی نفت ایران، برنامه خود مبنـی بر کاهش واردات یک‌پنجمی نفـت از ایران را اعلام کرده‌اند که بر اسـاس آن، واردات را از ۲۴۰ هزار بشکه در روز به ۱۹۰ هزار بشکه در روز کاهش خواهند داد. این در حالی اسـت که شرکت‌های ایندین اویل و مانگالـور هند هر کـدام واردات نفت خود را ۲۰ هزار بشـکه در روز کاهش خواهند داد و مجموع واردات آنها به حدود ۸۰ هزار بشـکه در روز خواهد رسـید؛ ضمن اینکه هارت پترولیوم و هندوستان پترولیوم هم واردات خود را روی هم رفته، در حدود ۱۰ هزار بشکه کاهـش خواهند داد و تقریبا مجموع واردات آنها ۳۰ هزار بشـکه خواهد بود.البته شرکت ملی نفت ایران هم در مقابل اعلام کرده تخفیف پیشـنهادی خود را به مشـتریان هندی در زمینه هزینه حمل‌ونقل از ۸۰ درصد به ۶۰ درصد کاهش خواهد داد.

کمیسیون اروپا دامپینگ ایران را رد کرد

• **مهـر:** اگرچه کمیسـیون اروپـا تصمیـم گرفته تعرفه‌های موقتی برای واردات فولاد از کشـورهایی همچون ایران را اعمال نکند، اما ممکن اسـت برخی کشـورها را به عنـوان ناقض مقـررات و تلاش برای دامپینـگ معرفی کند. به گزارش رویترز، چندی پیش برخی شـرکت‌های اروپایی شـکایت‌هایی را مطرح کردنـد مبنی بر اینکه برخی کشـورها از جمله ایران، با قیمت‌هایی پایین و غیرعادلانه به اروپا فولاد صادر کرده و موجب شـده‌اند تولیدکنندگان اروپایی نتوانند بـا آنها رقابـت کننـد. دراین‌میان یک منبـع آگاه که نخواست نامش فاش شود، به رویترز گفته کمیسیون اروپا اعمال تعرفه‌های موقتی را رد کرده، اما این تنها یک گام است. کمیسـیون اروپا از اظهارنظر دراین‌باره خودداری کرده اسـت. همچنین یوروفر که نمایندگی صنعت فـولاد اروپا را برعهـده دارد، اعلام کرده این تعرفه‌هـا برای حمایت از این بخش ضروری اسـت؛ این در حالی است که صنعت فولاد اروپا پس از افت قیمت فولاد در سال ۲۰۱۵، کم‌کم در حال ترمیم‌شدن اسـت. یوروفر در بیانیه‌ای اعلام کرد: «اگر کمیسیون با تولید مازاد کشـورهایی علاوه بر چین مقابله نکند، بخش فـولاد اروپـا را در معرض نیروهـای مخرب ظرفیـت مازاد تولیـد فولاد جهان قـرار خواهد داد؛ براین‌اسـاس هرگونه تصمیمی مبنـی بر عدم اعمال تعرفه‌هـای موقتی بر فراورده‌های فولادی وارداتی از ایران و چهار کشور دیگر به اروپا که در ساخت‌وساز و تولید ماشین‌آلات استفاده دارد، غیرقابل درک خواهد بود. یوروفر در گذشته تنها نگران واردات بی‌رویه فولاد از چین، به عنـوان بزرگ‌ترین تولیدکننده فولاد جهان بـه اروپا بود، اما اکنون چین شـروع به کاهش تولید فولاد خود کرده و میزان افزایش تولید فولاد هند هم در حال کندشـدن است. به گفته یوروفر تهدید جدید متوجه صنعت فولاد اروپا از جانب ایران است.

زنگنه خبرداد

افزایش برداشت نفت از لایه نفتی پارس جنوبی

• **تسنیم:** وزیـر نفت گفت: هم‌اکنون ۲۰ هزار بشکه نفت در روز از لایه نفتی میدان پارس جنوبی برداشت می‌شود که بر اساس برنامه زمان‌بندی میزان برداشت از این لایـه نفتی به ۳۵ هزار بشـکه در روز افزایش می‌یابد. بیژن نامدار زنگنه با بیان اینکه فازهای پارس جنوبی بر اسـاس اولویت‌های تعیین‌شـده وارد مدار تولید شده خاطرنشـان کرد: با وجود اینکه تحریم‌ها آثار منفـی در اجرای طرح‌ها و فازهای پارس جنوبی داشته، ولی براساس برنامه زمان‌بندی فازهای پارس جنوبی تکمیل شد و به بهره‌برداری رسید. وزیر نفت با بیان اینکه فاز ۱۹ پارس جنوبی معادل ۲ فاز استاندارد گازی اسـت افزود: با احتسـاب فاز ۱۹ معادل ۲ فاز، شـش فاز، شـامل ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ پارس جنوبی وارد مدار تولید شده که روزانه ۱۵۰ میلیون متر مکعب به ظرفیت گازی کشور افزوده است.

محمد قاسمی در گفت‌وگو با «شرق» راز کسری نداشتن بودجه در شرایط بحرانی را تشریح کرد:

معجزه با ارز

بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد، یک بحث لوکس برای بودجه‌ریزی در ایران است

عکس: تسنیم

سیدمسعود آریادوست

محمد قاسـمی، معاون پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، به خوبی هویت «بودجه ریزی کشور» را تشـریح می‌کند: «قانون برنامه و بودجه، مصوب سال ۱۳۵۱ است. درحالی‌که بعد از انقلاب، کل فرایند سیاسـی و همچنین مجموعه نهادهای مربوطه دچار تغییرات اساسی شده‌اند، ولی این قانون هنوز تغییر نکرده است». بسـیاری از مشکلات داخلی کشـور به همین «قانون برنامه و بودجه» تنقیح‌نشده باز می‌شود؛ نمونه آن مسائل محیط زیست. قاسمی دراین‌باره می‌گوید: «درحال‌حاضر استان خوزستان درگیر مسائل پیچیده محیط زیست است. ریشه این مسائل را باید در تصمیم‌های بودجه‌ای جست‌وجو کرد. ده‌ها تصمیمی که در سال‌های قبل نباید گرفته می‌شـد و گرفته شد». البته این مصائب صرفا به قانون «برنامه و بودجه» مصوب سال ۵۱ بازنمی‌گردد. از جمله دلایل آن را می‌توان به جایگاه مجلس در حوزه بودجه‌ریزی ربط داد. قاسـمی به این جایگاه تصمیم‌گیرنده نگاهی خاص داشت. گویی منتقد بود: «بعد از انقلاب ما با پدیده‌ای اضافی هم روبه‌رو شـدیم. در دوران قبل از انقلاب، مجلس عملا نقشی در بودجه‌ریزی نداشت. بعد از انقلاب که مجلس در رأس قرار گرفت و نمایندگان انتخاب شدند و آنها با این نظام انتخاباتی تبدیل شـدند به «بیان‌کنندگان خواسـته‌های محلی». غیر از مبحث نقص قانون، باید بی‌نظمی برخی از دولت‌ها را نیز مدنظر قرار داد؛ چراکه بنا به گفته‌های قاسـمی هرچه از دوران اول انقلاب فاصله می‌گیریم، شـاهد بی‌نظمی در تهیه بودجه هستیم و انتظام سند بودجه و حتی برنامه‌ها به‌تدریج بدتر و کم‌کیفیت‌تر می‌شود. در کنار این موارد باید حضور یک «معادله» را هم در بودجه‌ریزی ۴۰ سـال اخیر ایران اضافه کنیم. شـرح مبسوط این معادله و همچنین بحث از کلیت بودجه سال ۹۶، جایگاه استقراض در بودجه ۹۶، نقش نظام آماری در بودجه‌ریزی، شـیوه بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد و بالاخره خرابکاری‌های بودجه‌ای دولت‌های قبل را در این گفت‌وگو بخوانید.

اولین پرسـش آن است که چرا بودجه دولت به مردم مربوط است؟ به عبارت دیگر، آیا بودجه اعداد و ارقامی است که به درد کارمندان و مدیران دولتی می‌خورد یا به عامه مردم هم ارتباط دارد؟

این سـؤال یکی از مهم‌ترین پرسـش‌های مطرح درباره بودجه اسـت و پاسـخ آن هم این اسـت که بودجه مجموعه تصمیم‌هایی اسـت که همه شئون زندگی مـردم را به صـورت روزانـه تحت‌تاثیر قرار می‌دهـد. اینکه دولت چقدر منابـع در اختیار دارد و از چه طریق این منابـع را تأمین می‌کند (مثلا مالیات می‌گیرد یا نفت می‌فروشد یا استقراض می‌کند) و در انجام هزینه‌ها به آموزش اهمیت بیشتر داده است یا به بهداشـت و درمان یا امنیت موضوعات مربوط به زندگی همه مردم اسـت. حتی فراتر از نسـل حاضر، تصمیم‌گیـری دربـاره موضوعاتی ماننـد آموزش و محیط زیسـت و امنیت ممکن است زندگی نسل‌های بعدی را تحت‌تاثیر قرار دهد.

بگذارید مصداقی‌تر صحبـت کنیم. درحال‌حاضر استان خوزسـتان درگیر مسائل پیچیده محیط زیست اسـت. ریشـه ایـن مسـائل را بایـد در تصمیم‌های بودجه‌ای جسـت‌وجو کـرد؛ ده‌هـا تصمیمی که در سـال‌های قبـل نباید گرفته می‌شـد و گرفته شـد و ده‌ها تصمیمی که سـال‌ها قبل باید در بودجه گرفته می‌شـد و نشـد یا طرح‌هایی که نباید انجام می‌شد؛ اما میلیاردها تومان به اجـرای آنها اختصاص یافت و طرح‌هایی که باید انجام می‌شـد و به دلیل کمبود بودجه یا نشـناختن اولویت‌ها انجام نشـد. همچنین اسـت مسـائل دریاچه ارومیه و... . همگی مواردی هستند که در بودجه کشور منعکس می‌شوند. در یک بیان کلی بودجه سـالانه سطح درک و فهم دولت از مسائل کشور و جرئت و جسارت در بیان آنها و میزان بلوغ کارشناسی دولت در پیدا کردن راه‌حلی برای این مسائل را نشان می‌دهد.

مسلم است بودجه‌ریزی نیاز به اعداد و ارقام و آماری دارد که این ارقام و آمار حتی هنوز در مراکز دولتی (مانند بانک مرکزی و مرکز آمار و سـازمان برنامه و بودجه) به صورت واضح و تفصیلی اعلام نمی‌شود. بعد از انقلاب، این مسئله تا چه میزان بر ناکارآمدی بودجه تأثیرگذار بوده؟ بودجه سال ۹۶ از این مشکل تا چه حد تأثیر گرفته است؟

طبق اصل ۵۲ قانون اساسی، بودجه سالانه طبق قانون باید تهیه و به مجلس شـورای اسـلامی ارائه شود. بعد از انقلاب همیشـه این بحث وجود داشته که این فرایند قانونی، چه ماهیتی دارد. درحال‌حاضر یکی از مبنایی‌ترین قوانین تنظیم بودجه، قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱ اسـت. درحالی‌که بعد از انقـلاب کل فرایند سیاسـی و همچنین مجموعه نهادهای مربوطه دچار تغییرات اساسی شده‌اند، ولی این قانون هنوز تغییر نکرده است. این مسئله به نوبه خود در بحث و بررسی بودجه تأثیراتی داشته است.

یعنی هنوز دراین‌باره شـرایط فراهم نشـده است؟

به عبـارت دقیق‌تر باید گفت زمینـه برای اجرای دقیق اصول قانون اساسی درباره بودجه هنوز فراهم نشده است. پس از پیروزی انقلاب، مجلس در بررسی و تصویب بودجه حقوقی دارد که به‌هیچ‌وجه قبل از انقلاب در آن جایگاه نبود؛ حال آنکه در فرایند کنونی همه دولت‌ها سعی کرده‌اند به انحای مختلف همه اختیارات را برای خود حفظ کنند. بحث و جدل‌هایی دراین‌باره وجود داشـته و دارد. در دولت قبل، بحث و جدل‌هایـی دربـاره بودجه مطرح می‌شـد که گاه حکایت از حد و حدود و حق و حقوق و نحوه دخالت مجلـس و دولت بر سـر بودجـه بـود. البته برخی دوره‌ها نیز این بحث و جدل‌ها مطرح نمی‌شـود؛ نه به این دلیل که مسائل حل شده، بلکه به جهت اینکه دولت و مجلس مقداری همسـو می‌شوند و این‌گونه اختلافات را با هماهنگی‌های سیاسی حل می‌کنند.

نکتـه دیگر این اسـت کـه صرف‌نظـر از نقص قانونی، وقتی خوب دقـت کنیم، هرچه از دوران اول انقلاب فاصله می‌گیریم شـاهد بی‌نظمـی در تهیه بودجه هستیم و انتظام سند بودجه و حتی برنامه‌ها به‌تدریج بدتر و کم‌کیفیت‌تر می‌شود. در دهه‌های اول انقـلاب گزارش‌های اقتصادی منظمی هم از سـوی سـازمان برنامه و بودجه و هم از سوی بانک مرکزی تهیه می‌شـد. در این گزارش‌ها، مسائل کشور تبیین و تحلیل می‌شد و بعدا «بخشنامه بودجه» بر مبنای این گزارش (گزارش تهیه‌شـده از سوی سازمان برنامه و بودجه) صادر می‌شد. اما درحال‌حاضر این گزارش‌ها با گزارش عملکرد برنامه‌ها ادغام شـده اسـت. این در حالی اسـت که کارکردهای این دو با هم متفاوت است.

بانک مرکـزی نیـز گزارش‌های سـالانه منظمی درباره تحولات اقتصادی را که پیش‌تر منتشر می‌کرد، سال‌هاسـت متوقـف کرده اسـت. بنابرایـن هرچه می‌گـذرد، انگار فرایند تهیه سـند بودجه که نیازمند تحلیل و نظم خاصی اسـت، خدشـه‌دار می‌شـود. بـرای مستندسـازی این بحـث، چند عـدد و رقم را عـرض می‌کنم: برای سـال ۱۳۹۳، بانک مرکزی نرخ رشـد اقتصادی را اعلام می‌کند؛ امـا مرکز آمار آن را اعلام نمی‌کند. برای سـال ۱۳۹۴ مرکز آمار این نرخ را اعـلام می‌کند؛ اما بانک مرکزی از اعلام آن صرف‌نظر می‌کنـد! ما می‌دانیـم که در این دو سـال، نرخ‌های محاسبه‌شده از سوی بانک مرکزی و مرکز آمار ایران، اساسـا هم‌جهت نبوده و به‌همین‌خاطر یکی از آنها، نرخ رشـد اقتصادی کشـور را اعلام نمی‌کند. سؤال من به عنوان یک کارشـناس که نگاهی صرفا فنی به بودجه دارد، این اسـت که بودجه سـندی است که قرار اسـت در خدمت بهبود شـرایط اقتصادی کشور باشـد؛ حال اگر نرخ رشد منفی باشد، علامت خاصی به سیاست‌گذاری در حیطه مسـائل اقتصادی اعلام می‌کند و اگر نرخ رشـد مثبت باشـد، سیگنالی دیگر برای سیاست‌گذاری داده می‌شـود. بر اساس همین منفی و مثبت‌بودن نرخ، جهت‌گیری‌های بودجه باید تنظیم شـود. حال سؤال این است که بالاخره بودجه براساس کدام نرخ رشـد باید تنظیم شود؟ نرخ رشد مثبت یا منفی؟

بنابرایـن بایـد بگویـم کـه داده‌هـا، آمارهـا و تحلیل‌هایـی که باید وجود داشـته باشـد، یا وجود ندارند و اگر هم باشـند، کم‌محتوا ارائه می‌شـوند. از این جهت در تحلیل جهت‌گیری‌های بودجه، مشکل به وجود می‌آید.

در راسـتای سـوگیری نافرجام بودجه، شاهد یک نوع «ناسـازگاری درونی» خـاص در بودجه سـال ۱۳۹۶ نیز هسـتیم. به‌عنوان نمونه بخشی از بودجه به سـمت پرداخـت بدهی‌های دولت حرکت می‌کنـد؛ اما بخش دیگـر بودجه رویکرد افزایش در بدهی‌ها را دارد. حتی در پاره‌ای موارد شاهد هستیم این لایحه با پاره‌ای از سیاست‌های کلی اقتصادی در تعارض است. دلیل این مسئله چیست؟

از نگاه صرف کارشناسـی، بودجـه مهم‌ترین ابزار اجرای سیاسـت مالی در همه کشورهاست. بودجه ماننـد همـه ابزارهای اقتصـاد کلان، هم به رشـد اقتصـادی باید کمک کند و هم به ثبات آن؛ همچنین باید به توزیـع عادلانه‌تر درآمدها نیـز کمک کند. در حقیقت این وظایف سه‌گانه‌ای که از آن نام برده شده (رشد اقتصاد، ثبات اقتصاد، توزیع عادلانه)، مأموریت همه ابزارهای اقتصاد کلان اسـت؛ امـا در ایران، آیا بودجه ظرفیتی برای چنین سیاسـت‌گذاری دارد؟ این همان مشکلی است که باید درباره آن توضیح دهیم. پاسـخ آن هم منفی است. متأسـفانه بودجه ایران، سال‌هاسـت که دیگر سند سیاسـت‌گذاری که بتواند کمک‌رسان رشد اقتصادی کشـور باشد و متغیرهای اقتصـاد کلان را ثبات ببخشـد، نیسـت. درباره دلیل این مسـئله، چند نکته اساسی را می‌توان عنوان کرد. اول نحـوه ورود درآمـد حاصل از نفـت به بودجه؛ در واقـع وقتی درآمد حاصل از نفـت را وارد بودجه می‌کنیم، به این معناسـت که نوسانات مقدار فروش نفت، نوسـانات قیمـت نفت و همچنین نوسـانات قیمت ارز را وارد بودجه می‌کنیم. طبق بررسـی‌های بین‌المللی، مشـخص شـده اسـت به‌طور متوسط قیمت ماهانه نفت سه درصد نوسان دارد. همچنین قیمـت ارز هم در ایران تابعـی از مجموعه تحولات سیاسـی، اقتصادی و... اسـت. به علاوه، مقدار تولید نفت تابع مجموعه‌ای از عوامل فنی و سیاسی است؛ بنابراین نوسـانات همه متغیرهای فوق از این طریق وارد بودجه می‌شود که نتیجه‌اش بی‌ثباتی است. به همین دلیل نیز بودجه سالانه نتوانسته است به ثبات اقتصادی ایران کمک کند.

اما در بحث رشـد اقتصادی؛ آیا این نوع بودجه، به رشـد اقتصادی در ایران کمک می‌کنـد؟ در این رابطه باید نگاهی بـه اعداد و ارقـام و تحولاتی که موجب کسـب جایگاه کنونی شـده، بیندازیم. بـه مدد همان نفتی که نوسـانات یادشده را وارد اقتصاد کرده، نوعی قدرت خرید استثنایی (از خارج از اقتصاد) برای دولت به وجود می‌آید. این قـدرت خرید که موجب افزایش تقاضای کل اقتصاد می‌شـود، در کشورهایی که نفت ندارنـد، به وجود نمی‌آید. ببینید در ترکیه و پاکسـتان که دولتشـان نفت ندارد، از مـردم مالیات می‌گیرند و بـه همین جهت از «قدرت خریـد» مردم کم می‌کنند؛ سـپس همان مالیات اخذشده را به اقتصاد کشورشان از طریـق انجام مخـارج تزریق می‌کننـد. پس در این کشورها چیزی شـبیه «قدرت خرید مازاد» با یک منشأ خـارج از اقتصاد وجـود ندارد؛ اما در ایـران به‌عنوان مثال، دولت برای سـال ۱۳۹۶ مقدار ۱۱۰ هزار میلیارد تومان، مالیات می‌گیرد و سـپس با انجام هزینه‌هایش به شـکل حقوق و دسـتمزد یا یارانه و خرید کالاها و خدمات به مردم بـاز می‌گرداند و البتـه علاوه بر این میـزان مالیات، ۱۲۰ هـزار میلیارد تومـان هم نفت از زیر زمین اسـتخراج و آن را وارد اقتصاد می‌کند. حال چه اتفاقی رخ می‌دهـد؟ از دهه ۵۰ به بعد در دولت سـاختارهای خاصی برای خرج‌کردن پول نفت شکل گرفته است که نتیجه‌اش گسترش نظام اداری، فرایند نامطلـوب طراحی و اجـرای طرح‌هـای عمرانی و... بوده اسـت. حتی وقتی ابتدا و انتهای دهه ۵۰ را نگاه می‌کنیم، گسـترش نظام اداری مشـهود است. همین الان مجموعـه‌ای از طرح‌های عمرانی آغاز شـده که اگر پول نفت نبود؛ به‌هیچ‌وجه آغاز نمی‌شد. دولت‌ها و مجالـس با اهداف متفـاوت سـعی کرده‌اند همه این درآمدهای نفتی را هزینـه کنند. حجم عظیمی از وظایف برای دولت تعریف شـده است. اگر به فعالیت مجالسـی که دائما قانون تصویب می‌کنند، نگاه کنیم، این به این معناسـت که برای دولـت بارها تکلیف و وظیفه تعریف می‌کنند. این تکالیف به یک نظام اداری محتاج اسـت تا آن را اجرائی کنـد و همچنین به یک نظام مالی تا آن را تأمین مالی کند. پس زمان‌هایی که قیمت‌های نفت افزایش یافته است، دولت‌ها شروع به خرج کردند و گسـترش یافتند؛ اما هنگامی که قیمت نفت کاهش می‌یابـد، دولت‌ها در انجام وظایفشـان ناتوان می‌شـوند و چون نتوانسته‌اند مخارج خودشان را کم کنند، به سیاسـت‌هایی ازجمله تغییر قیمت ارز با هدف درآمدزایی دولت دسـت زده‌اند و به‌این‌ترتیب قیمت ارز به عامل تعادل‌بخشـی بین مخارج ریالی و درآمدهای ریالی دولت تبدیل شده است.

اتفاقا این مبحث اخیر یکی از سـؤالات مدنظر اسـت. واقعـا با کاهـش قیمت نفـت، آن هم درحالی‌که مخـارج کاهش نمی‌یابـد، این میزان کسری چگونه جبران می‌شود؟ در بودجه سال ۹۶ این مسئله چگونه حل شده؟

نه‌تنها در بودجه ۱۳۹۶ بلکه در همه بودجه‌های ایران، یک عامل از طریق افزایش قیمت ارز محاسباتی بودجه صورت می‌گیرد. ما می‌گوییم که یک «معادله شـیطانی» درست شـده اسـت. این معادله عبارت اسـت از اینکه درآمدهـای نفتی دولـت در بودجه معادل اسـت با قیمت نفت ضرب در مقدار صادرات آن، ضرب در قیمت ارز. این معادله ریشـه مشکلات بسیاری از مسائل اقتصادی ماست.

این معادله شـیطانی از چه موقعی در بودجه ایران فعال شد؟

ایـن معادله شـیطانی از دهـه ۵۰ در بودجه ما ورود پیدا کـرد. حتی قبل از انقلاب هـم ما فهمیده بودیم که ریشـه بخش مهمی از مشـکل اقتصادی کشـور کجاسـت؛ به‌همین‌خاطر از کاهش وابستگی به نفت سـخن به میان می‌آمـد. بعد از انقلاب بارها در سیاسـت‌های کلی و برنامه و بودجه این مسـئله گفته شـده اسـت؛ اما عملا ایـن کار در هیچ دولتی پیگیری نشـد. حجم و اندازه دولت با افزایش درآمد نفتی افزایش یافت؛ اما با کاهش درآمد نفتی کاهش نیافته است. به‌همین‌خاطر معمولا دو اتفاق رخ داده است. اتفاق اول کاهش ارزش پول ملی است؛ یعنی افزایش قیمت ارز مبنای محاسباتی بودجه؛ که نمونه بارز آن در بودجه سال ۱۳۹۲ رخ داد. در واقع در سال ۱۳۹۱ که تحریم‌ها تشدید شد، در مدت کوتاهی مقدار صادرات نفت کشـور به نصف کاهش یافت. درست در همین زمان قیمت ارز مبنای محاسباتی بودجه دو برابر شد و از هزارو ۲۲۶ به دوهزارو ۴۵۰ تومان تبدیل شـد. همان سـال که درآمد کشـور به‌شدت کاهش یافتـه بود، به مدد منابع کسب‌شـده از محل کاهش رسـمی ارزش پول ملی، حقـوق کارکنان دولت ۲۵ درصد افزایش یافت. این سـؤال برای همه مردم باید پیش بیاید که چرا بسـیاری از کشورهای نفتی پس از کاهـش قیمت نفت گفتند که کسـری بودجه داریم؛ اما ما هیچ‌گاه نمی‌گوییم که کسـری بودجه داریم؟!! این معجزه چگونه رخ می‌دهـد؟ راز این معجزه آن است که از جیب راست مردم منابع برداشته می‌شود و در جیب چپشـان گذاشته می‌شـود. عملا افزایش ۲۵درصدی حقوق کارکنان در آن سـال و سـال‌های مشـابه، از طریـق تورم و کاهـش ارزش پول ملی از جیبشان خارج می‌شود.

اتفاق دیگر اسـتفاده از اوراق بدهی در زمان‌های کاهـش درآمدهای نفتـی به‌ویژه در سـال‌های اخیر اسـت؛ یعنی عملا ماهیت کسـری بودجه دولت که قبـلا با پـول نفت (مثل برداشـت از حسـاب ذخیره ارزی) یا با فروش سـهام شـرکت‌های دولتی جبران می‌شـد، اکنون از طریق درآمد ریالـی نفتی و فروش انـواع اوراق تعهدزا (مثل اوراق مشـارکت، صکوک و...) پوشش داده می‌شـود. در یک جمله باید بگویم که ماهیت کسری بودجه در ایران در حال عوض‌شدن است. ماهیت کسری بودجه به سمت تأمین کسری از محل اوراق تعهدزا حرکت می‌کند. قبلا شرکت دولتی فروخته می‌شد یا از منابع حساب ذخیره ارزی برداشت می‌شد (یعنی از سرمایه) اما الان از مردم قرض گرفته می‌شود تا پول خرید گندم از کشاورز را بدهیم یا بدهی به بیمارسـتان‌ها پرداخت شـود. بایـد توجه کرد که دولت فعلی وارث افزایش شـدید هزینه‌ها در دولت قبل اسـت و می‌دانیم که هزینه را به‌راحتی نمی‌توان کاهش داد. به عبارت دیگر اگرچه درآمدهای مالیاتی افزایش یافته است؛ اما رشد هزینه‌های دولت بیشتر از درآمدهای مالیاتی و نفتی بوده اسـت و دولت فعلی هم به جای اصلاحات سـاختاری بـه دنبال افزایش منابع از طریق استقراض است.

از تغییر ماهیت کسری بودجه صحبت به میان آوردید. تغییر ماهیت کسـری بودجه و حرکت به سـمت اوراق، چه آثاری را می‌توانـد در اقتصاد کشور از خود بر جای بگذارد؟

درباره تغییر ماهیت کسری بودجه و رفتن به سمت اوراق، همان‌گونه که بیان شـد، این مسئله گریزناپذیر بوده؛ چون کشور قادر به کنترل و کاهش هزینه‌ها نبوده است. زمانی گفته شد که دولت و شرکت‌های دولتی و شـهرداری‌ها می‌توانند برای طرح‌های انتفاعی، اوراق منتشـر کنند. فرض بر این بود که این طرح‌ها بازدهی دارند؛ بنابراین اگر ۱۴ درصد سود داده شود، این سود، با بازدهی طرح‌ها پوشش داده می‌شود و اصل بدهی‌ها هم پرداخت می‌شـود. بنده صراحتا می‌گویم در بیش از ۱۵ سـالی که درگیر این بحث‌ها بـوده‌ام، هنوز یک گزارش مسـتدل و مسـتند راجع به یکی از طرح‌هایی که اوراق برای آن منتشـر شده، ندیده‌ام که دلالت کند از محل بازدهی طرح‌های انجام‌شـده، اصل و سـود پرداخت شده است. در بسـیاری مواقع پرداخت سود این اوراق چه دولت منتشر کرده باشد چه شرکت‌های دولتی بر دوش دولت‌ها افتاده است. طبق قانون فقط برای طرح‌هایی خاص باید اوراق به فروش می‌رسـید و این طرح‌هـا را مجلس نیز تأیید می‌کـرد؛ اما اکنون گرفتاری آن شده است که برای همه طرح‌ها اوراق به فروش می‌رسد.

مگر درباره انتشار اوراق قانون صریح نداریم؟

قانـون اوراق مشـارکت صراحتا بـه این موضوع پرداخته؛ اما در بودجه‌های سالانه این مسئله رعایت نشـده اسـت، مجالس هم باوجود همـه تذکراتی که کارشناسـان می‌دهند، درباره چنیـن موضوعاتی بـا اغماض برخـورد می‌کننـد. در کل در هیچ‌یک از دولت‌هـا اسـتاندارد لازم در چنین مـواردی رعایت نشده است.

ادامه در صفحه ۱۵

گذر

اصلاح قانون نظام بانکی تا ۴ ماه آینده

• **صداوسیما:** رئیس کمیسـیون اقتصادی مجلس از اصـلاح قانون نظام بانکی تا چهـار ماه آینده خبر داد و گفـت: تا پایان شـهریور، قانون مالیات بر ارزش افزوده را در اختیار فعالان اقتصادی قرار خواهیم داد. محمدرضـا پورابراهیمی در ارتبـاط تلفنی با بخش خبری ۲۱ شـبکه یک سـیما گفت: در راستای اجرای فرمایشـات رهبر معظـم انقلاب و تأکیـدات رئیس مجلس شورای اسلامی بر پیگیری مطالبات اقتصادی کشـور، چند موضـوع را در دسـتور کار کمیسـیون اقتصادی مجلس قرار می‌دهیم که اقدامات تقنینی از جمله آنهاست. رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس، قاچاق کالا را از دیگر مشکلات اساسی کشور دانست و ادامه داد: براسـاس برآوردها حدود ۲۰ میلیارد دلار در سـال ارزش کالاهای قاچاق اسـت. پورابراهیمی افـزود: لایحه اصلاح قانون مبارزه بـا قاچاق را که از سوی دولت ارائه شد، تصویب کردیم که حداکثر تا دو ماه آینـده، آن را نهایی خواهیم کرد. وی تصریح کرد: از دیگر تحولات این بود که سـاختار گمرک و مناطق آزاد هم به وزارت امور اقتصادی و دارایی واگذار شد.

پورابراهیمی گفت: تلاش می‌کنیم از ابتدای امسال لایحـه مالیات بر ارزش افـزوده را عملیاتی کنیم و تا پایان شـهریور، قانـون مالیات بر ارزش افـزوده را در اختیار فعالان اقتصادی قرار دهیم.

علاقه‌مندی هندی‌ها برای حضور در بندر ایرانی

• **ایسـنا:** بلومبرگ به نقل از منابع آگاه گزارش داد درحالی‌که هند با اجرای پروژه توسـعه بندر چابهار به حضور در خلیج فارس نزدیک‌تر می‌شـود، گواتام آدانـی و برادران روئیای گروه «اسـار» برای مدیریت پایانه‌ها در این بندر ابراز علاقه کرده‌اند. به گفته منابع آگاه هنـدی که به‌دلیل محرمانه‌بـودن این موضوع تمایلی نداشتند نامشـان فاش شود، شرکت «بنادر و منطقـه اقتصادی ویژه آدانی» کـه اپراتور بزرگ‌ترین بندر هند اسـت و شـرکت «اسـار پورتس» در میان شرکت‌هایی هستند که برای مدیریت و اداره دو پایانه در بنـدر چابهار ابراز علاقه کرده‌اند. شـرکت «ایندیا پورتس گلوبال» که مسئول انجام سرمایه‌گذاری‌های هند در بنادر خارجی اسـت، ۱۷ مارس شـرکت‌ها را برای اعلام آمادگی در یک همکاری استراتژیک دعوت کرد. چابهار کـه خارج از خلیج هرمز قـرار دارد، از نظر اقتصـادی و ژئوپلیتیکی اهمیت درخور توجهی برای هند دارد، زیرا مسـیرهای تجارت دریایی جدید و همچنین امکان دسترسـی به افغانسـتان را برای این کشـور فراهم می‌کند و از سـوی دیگر با حضور روبه‌رشد چین در منطقه مقابله می‌کند. در شرایطی که چین پروژه کریدور اقتصادی چین- پاکستان را که به بندر گوادار ختم می‌شـود پیش می‌برد، این کشور آسـیای جنوبی به‌دلیل تأخیر در توسعه بندر چابهار با انتقاد روبه‌رو شـده اسـت. جدا از آدانی و اسـار، گروه جی.ام. بکسـی که در چارترینـگ، کارگزاری و سایر خدمات کشـتی‌رانی در هند شناخته شده، برای این منظور ابراز علاقه کرده اسـت. سـخنگوی اسار در ایمیلی بـه بلومبرگ گفت: این شـرکت به‌دنبال فرصت‌های رشـد در بخش‌هایی اسـت که در آنها حضـور دارد؛ اما درباره هیچ‌گونه پیشـنهاد خاصی اظهار نظر نمی‌کند؛ اما سـخنگوی جی.ام. بکسـی تمایل این شرکت برای حضور در بندر چابهار را تأیید کرد؛ درحالی‌که سخنگوی آدانی حاضر به اظهار نظر دراین‌باره نشـد. شـرکت «ایندیا پورتس گلوبال» نام شـرکت‌ها یا کنسرسیوم واجد شرایط برای حضور در مناقصه این پروژه را تا پایان آوریل اعلام خواهد کرد.

افتتاح بندر کاسپین با ورود کشتی‌رانی دریای خزر

• آغاز به کار مجتمع بندری کاسـپین با پهلوگیری یک فروند از کشـتی‌های کشـتی‌رانی دریای خزر در حضـور رئیس‌جمهور رقم خورد. بـه گزارش مانا با حضور حسن روحانی، رئیس‌جمهوری، یک فروند از کشتی‌های ناوگان کشتی‌رانی دریای خزر در مجتمع بندری کاسـپین پهلو گرفت و فعالیت این بندر رسما آغاز شـد. در ادامه سـفر حجت‌الاسلام‌والمسلمین حسـن روحانی، رئیس‌جمهوری به استان گیلان، دو پست از اسـکله‌های مجتمع بندری کاسپین منطقه آزاد انزلـی با پهلوگیـری یک فروند از کشـتی‌های ملکی ناوگان کشـتی‌رانی دریای خزر با نام «ویستا» با ظرفیت حمل سـه‌هزارو ۶۰۰ تن انـواع کالاهای عمومی خشـک و قابلیت حمل ۱۱۶ دستگاه کانتینر ۲۰ فوت افتتاح شـد. علاوه‌براین، کشتی‌های نارگون، ویستا، نارگل و ناردیس متعلق به ناوگان کشتی‌رانی دریای خزر هم‌اکنون در حوضچه بندر کاسـپین لنگر انداخته‌اند. گفتنی است، افتتاح هر یک از دو اسکله مجتمع بندری کاسپین به طول ۱۷۵ متر بوده که یک پست آن اسـکله تجاری با سـرمایه‌گذاری مستقیم سـازمان مناطق آزاد و دیگر اسـکله نفتی دلفین با سـرمایه‌گذاری بخش خصوصی ساخته شده است. ارزش سرمایه‌گذاری سازمان منطقه انزلی در احداث ایـن مجتمع بندری ۷۰۰ میلیـارد تومان و همچنین میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حدود ۳۰۰ میلیارد تومان است. ساخت اسکله‌های بندر کاسپین برای یک‌هزارو ۵۰۰ نفر اشـتغال مستقیم و اشتغال غیرمسـتقیم بسـیاری همچون آمدورفت کشتی‌ها، حمـل بـار و ت